

Нестрашний психоаналіз Віннікота

Коли пишеш передмову до такої книги, як ця, так і хочеться почати її словами:

«Дорогий читачу!

Ви тримаєте в руках абсолютно дивовижну, чудову книгу. Вона настільки хороша, що навіть не віриться.»

Автор цих рядків давно займається психотерапією і психологічним консультуванням. І поки книгу готували до друку, я неймовірно раділа, що тепер мої пацієнтки зможуть її прочитати. Деяким молодим мамам навіть зачитувала вголос уривки і, на мій погляд, з хорошим терапевтичним ефектом. Очевидно, що це не так, але часом я ловила себе на думці, що, якби у них була раніше можливість прочитати цю книгу, вони не стали б моїми пацієнтками.

В основному (крім першого та останнього розділів) вона складається із текстів радіопередач, проведених Віннікотом на Бі-Бі-Сі в 50-60-і роки. Тобто це настільки «популярний жанр», що далі нікуди. Далі — тільки телебачення. Але книга виявилася унікальною в своєму роді і може бути адресована як широкому колу читачів, так і психологам-професіоналам.

Для «широкого кола» — не кажучи про те, що це просто цікаво — це ще й дуже корисно. Зокрема, тому, що виробляє певний імунітет проти характерних для нашого часу явищ псевдомедичної пропаганди. Віннікотт завжди писав і говорив, що батьки — і в основному «досить хороша мати» — все роблять правильно, якщо не забивати їм голову всілякою нісенітницею. У

всі часи матері вмiли забезпечити дитині необхідне. Діти якось виростили, зазвичай — нормальні, а часто ще й дуже непогані. Якщо ж батьки все роблять правильно, їм залишається тільки пояснити, чому у них це виходить, і тоді не буде непотрібних сумнівів і непорозумiнь. Хтось, не пам'ятаю хто, назвав цю діяльність Віннікотта (навчання батьків, вчителів, соціальних працівників) «доктринальної детоксикацією».

Для людей, більш-менш знайомих з ідеями сучасного психоаналізу і дитячої психології, надзвичайно цікаво буде побачити, як Віннікотт вмiє ввести читача (і слухача) в розуміння суті багатьох складних сучасних концепцій, не спрощуючи і не пояснюючи їх, так би мовити, натуралістично. Розуміння це можна назвати образним, інтуїтивним або метафоричним (наш переклад навряд чи може зрівнятися в цьому плані з оригіналом). Прийде час, буде і у нас видано «академічний» Віннікотт з трьома коментарями на кожен жарт або метафору, що дещо наблизить авторську мову до її початкової ємності і багатства. Правда, звичайним батькам таку книжку читати буде не з руки, а Віннікотт говорив і взагалі працював в першу чергу для них. Як би там не було, сподiваємося, що деякі читачі отримають задоволення від несподiваного впізнавання (вгадування, оскільки слова автор використовує інші) таких знаменитих понять психоаналізу, як «дзеркало» або «Ім'я батька» Ж. Лакана, «параноїдально-шизоїдна позиція» М. Кляйн, «перехідний об'єкт» самого Віннікотта. Якщо ж читачеві не знайомі ці терміни, теж не біда. Що толку в назвах, як каже Віннікотт.

Але зрозуміло, наскільки серйозні і важливі для сучасних психоаналітичних теорій ті питання, які піднімаються в цій простенькій книжці для мам, які будуть читати її в перерві між пранням пелюшок і приготуванням кашки. І що найдивніше — все зрозуміло.

(Зауважимо в дужках, що важко знайти сьогодні книгу з психоаналізу, в якій не приділялося б істотне місце Віннікотту, причому незалежно від теоретичних орієнтирів авторів. Віннікотта люблять все. Навіть лаканісти, що поважають в основному тільки Фрейда і Лакана, іноді роблять для нього виняток.)

А що ж може дати ця — популярна — книга добре обізаному психологу або психоаналітику? Навряд чи ці тексти стануть для них, так би мовити, інформативними, але все одно читання буде повчальним. Та й взагалі психоаналіз найменше займається «інформацією». Психоаналіз займається розмовами (згадаємо «talking cure» фройляйн Анни О.) А в цій книзі справді майже одні розмови — «розмова» автора з батьками, побудована часто на реальних розмовах мам одна з одною і з ведучим. Віннікотт розглядає саме пару мати — дитина, і дитина, що ще не володіє словом, ніби говорить через матір. Тексти Віннікота наочно переконують, що найскладніші концепції психоаналізу — не абстракція, яка існує на папері і в уяві дослідника, а жива тканина буття дітей і дорослих, доступна спостереженню і розумінню.

Словом, книга Віннікота цікава всім і кожному, і ми дуже рекомендуємо Вам її прочитати, особливо якщо Ви маєте деяку цікавість і бажання цікаво і радісно жити разом зі своїми дітьми.

Марія Почукаєва.

Медичні знання по радіо

Мені запропонували написати статтю на цю тему. Предмет поширення медичних знань за допомогою радіомовлення для мене дуже цікавий, тому що час від часу я виступав на радіо з бесідами для батьків. Але слід мати на увазі, що насправді я не є особливим прихильником масових форм медичної освіти. Коли аудиторія така велика, в неї потрапляє безліч людей, які слухають не для того, щоб навчитися чогось, а випадково або для розваги: можливо, вони голяться або печуть кекси, і у них немає вільної руки, щоб повернути вимикач. Звичайно, в цих умовах починаєш серйозно сумніватися, чи є сенс повідомляти щось важливе.

Для порівняння можна навести ситуацію зі шкільним мовленням, коли діти певного віку сидять в кімнаті, можливо, тихо зайняті чимось своїм. Але вони, безсумнівно, розуміють, що в цей час в цікавій формі радіопередачі їм буде викладатися відомий предмет. Ведучий же, який збирається говорити в ефірі на медичну тему, позбавлений переваг специфічної (однорідної) аудиторії.

Кажучи про медичні знання, я маю на увазі психологію, а не питання фізичного здоров'я або профілактики і лікування хвороб. Однак багато з того, про що піде мова, можна застосувати до будь-якої розмови про здоров'я, тому що, як мені здається, будь-яка медична освіта є психологічною. Ті, що слухають розмову про ревматизм або захворювання крові, роблять це не через наукову потребу або спрагу фактів. Вони слухають тому, що їхня цікавість до хвороб — патологічна. Мені здається, це справедливо щодо будь-яких форм масової освіти людей в питаннях медицини. Але у випадку з радіомовленням слід мати

на увазі, що величезна кількість слухачів взагалі не зацікавлені в тому, щоб їх чому-небудь навчили, і просто чекають, коли ж знову почнеться музика. Можливо, я паплюжу радіослухача, але, у всякому разі, я намагаюся висловити ті сумніви, які охоплюють мене щоразу, коли я чую оптимістичний і підбадьорливий голос лікаря, що довірливо бесідує з нами про резус-фактор, або ревматичний артрит, або про рак.

Проте, я хочу внести одну конструктивну пропозицію щодо медичного радіомовлення. Будь-якого типу пропаганду або вказівки людям, що слід робити, потрібно засудити. Нав'язувати людям доктрину, навіть для їхнього ж блага, образливо, якщо вони не мають змоги заперечити, висловити несхвалення і внести свій вклад в обговорення.

Чи є тут якась допустима альтернатива? Можна, наприклад, спробувати поговорити про найбільш звичайні речі, щоб допомогти людям зрозуміти, чому вони так чи інакше чинять. Справа в тому, що більшість вчинків людей справді розумні в конкретних обставинах. Це разюче: знову і знову слухаючи розповіді матерів про те, як вони вдома управляються з дітьми, в кінці кінців починаєш відчувати, що ніхто не міг би навчити цих батьків, що слід робити. Залишається тільки визнати, що в тій ситуації можна було б зробити або те ж саме, або навіть гірше.

Що люблять люди — так це розуміти проблеми, з якими їм доводиться справлятися, а ще — щоб їм пояснювали речі, які вони роблять з натхнення. Вони відчувають занепокоєння, коли залишаються наодинці зі своїми інтуїтивними діями, на зразок рішень, які приходять до них в критичний момент, коли вони не обдумують ситуацію. Можливо, батьки дали дитині ляпас, або поцілували, або обняли, або розсміялися. Сталося щось доречне. Саме це було правильно, краще і бути не могло. Ніхто не зміг би сказати цим батькам, що потрібно робити в цих обставинах, тому що цього не можна описати заздалегідь. Згодом, однак, батьки

починають обговорювати і дивуватися і часто зовсім не розуміють, що ж вони зробили, — і перебувають в збентеженні щодо самої ситуації. У такий момент вони схильні до того, щоб відчувати себе винуватими, і готові кинутися до будь-кого, хто буде говорити авторитетно і віддавати накази.

Просвітництво може зачепитися за все, що роблять люди, і, власне, непогано робили завжди, з тих самих пір, як в цьому світі з'явилися людські істоти. Якщо справді вдається пояснити людям, що вони роблять, вони менше лякаються і відчувають себе в більшій безпеці. Так що, коли у них виникають щирі сумніви або вони справді усвідомлюють своє нецтво, вони будуть прагнути отримати не пораду, а інформацію. А причина цього пошуку інформації полягає в тому, що тепер вони нарешті знають, куди за нею звернутися. Вони починають розуміти, що цілком можливий об'єктивний підхід до питань мислення, почуття і поведінки і з меншою підозрою ставляться до науки (навіть якщо наука вторгається в сфери, які до останнього часу були у винятковому віданні релігії).

Я думаю, що тут є величезне поле діяльності: взяти почуття, думки і вчинки людей і побудувати на цьому фундаменті обговорення або навчання, щоб вони краще могли себе розуміти. Так інформація і може передаватися, не підриваючи у слухача впевненості в собі. Труднощі цього шляху для тих, хто вчить, — в тому, щоб і знати досить багато і розуміти, де їх знання закінчуються.

Іноді радіобесіда з батьками має на увазі: «Ви повинні любити свою дитину; якщо ви не любите свою дитину, вона буде страждати і стане злочинцем». «Ви повинні годувати ваше немовля грудьми; ви повинні отримувати задоволення від того, що годуєте немовля грудьми; це повинно бути головною справою вашого життя». «Ви повинні любити своє дитя, як тільки дитя з'явилося на світ; це неприродно — не любити своє

Зміст

Нестрашний психоаналіз Віннікота	3
Медичні знання по радіо.....	6
До мачух і вітчимів	11
Цінність історії невдахи	14
Що ми знаємо про малюка, який смокче палець?	17
Слово «ні»	22
Ревнощі.....	39
Що дратує?.....	59
Безпека	77
Почуття вини.....	83
Розвиток у дитини поняття правильного і неправильного	90
Її уже п'ять років.....	95
Створення довіри.....	103
Без ідеалізму.....	105
Небезпека навчання	105
Що слід знати	106
Процес зростання.....	106
Оточення.....	107
Взаємодія.....	108
Два типи стресу.....	109
Внутрішній процес	109
Забезпечення оточення.....	112
Вивчення факторів оточення.....	114
Висновок.....	116